

20 LET PŘESTAVEB SMRKOVÝCH MONOKULTUR NA MAJETKU BELCREDI

Rozhovor s Jiřím Drimlem z Lesní správy Belcredi

Přestavby smrkových monokultur na stabilnější porosty s vyšší odolností vůči klimatickým výkyvům, s vyrovnanější produkcí a ekologicky i ekonomicky rozumným zastoupením smrku jsou tématem lesnických diskusí již desítky let.

O tom, že tyto cíle lze úspěšně nastartovat již během dvaceti let jsme se mohli přesvědčit na terénní exkurzi Pro Silva Bohemica konané na LHC Belcredi - Jimramov. Průvodcem exkurzí byl lesní hospodář Ing. Jiří Driml, kterého jsme se písemně zeptali na jeho praktické zkušenosti s přestavbou smrkových monokultur na Českomoravské vrchovině.

■ **Českomoravská vrchovina je typickou ukázkou holosečného smrkového hospodářství. Kdy a v jakém stavu jste lesy přebírali?**

Lesy jsme přebírali v březnu 1993 v poměrně dobrém stavu. Majetek se nacházel na LHC Polička (cca 950 ha) a LHC Nové Město na Moravě (200 ha). Již tehdy zde byly nadprůměrně zastoupeny porosty v mýtním věku. Byl to důsledek předchozích rozsáhlých kalamit v jiných oblastech, jejichž zpracování mělo přednost před těžbou úmyslnou. Díky tomu se u nás zachovaly téměř nerozpracované porosty starší 130 let. Samozřejmě jsme první roky těžili i dost starých souší zejména

na v hůře přístupných terénech, zalesňovali jsme několik menších starých holin a vylepšovali špatně zalesněné plochy. Přesto lze říci, že námi přebírané lesy byly v nadprůměrně dobrém stavu.

■ **Z jakých důvodů a s jakou vizí jste začal uvažovat o změnách lesnického hospodaření?**

K jemnějším způsobům hospodaření nás vedl již v hranické SLTŠ náš profesor pěstování lesů a zároveň i třídni Vojtěch Richtár. Bylo to na přelomu 70. a 80. let, kdy doba takovému hospodaření nepřála. Po seznámení se s přírodními podmínkami a stavem lesa na našem majetku jsem nabyl přesvědčení, že přechod k hospodaření

Jiří Driml seznamoval účastníky exkurze s praktickými postupy a zkušenostmi.

podrobněmu a přestavba smrkových monokultur na les smíšený jsou vhodnou cestou, jak všestranně les zvelebit a současně zefektivnit ekonomiku hospodaření. Přírodní podmínky jsou na našem LHC k takovému postupu velmi příhodné.

■ **Jakým způsobem ovlivňuje vaše kroky členství v Pro Silva Bohemica?**

Členství v Pro Silva Bohemica je pro mě velkým přínosem, neboť tato organizace sdružuje lesníky se stejným nebo podobným názorem na hospodaření v lese. Diskuse s těmito lidmi o praktických problémech při přechodu k přírodě blízkému hospodaření mi umožňuje poučit se z jejich zkušeností a využít jejich poznatků při práci na našem majetku. Obzvláště přínosné jsou každoroční exkurze do lesů obhospodařovaných našimi členy.

■ **Předpokládám, že majitel vámi spravovaných porostů, pan Belcredi, chce porosty zdravé, stabilní, ale také „vydělávající“. Jak se daří v praxi skloubit požadavky na přírodě bližší formy hospodaření s ekonomickými požadavky?**

Podle mého názoru je hospodaření přírodě blízkým způsobem zároveň i ekonomicky výhodné, zejména pak v dlouhodobém horizontu. Prvá fáze je ovšem mírně ztrátová, neboť při přípravě mýtných porostů na přirozené zmlazení těžíme nejdřív stromy nemocné, potlačené a méně kvalitní, a teprve po zajištění spodní etáže lze postupně dotěžovat tu kvalitu, jež tvoří mateřský porost. Rovněž použité těžební technologie při clonné seči jsou dražší než při holoseči. Ovšem při započítání ceny sazenic a práce na zalesnění 1 ha holoseče a ceny následné péče o kulturu až do jejího zajištění není snad o výhodnosti přirozeného zmlazení pochyb. A to nemluvíme o biologické hodnotě zmlazeného porostu, kdy dochází k přirozenému růstu kořenů již od stadia semenáčků a přírodnímu výběru mezi nimi při dlouhém růstu pod mateřským porostem. Vyšší náklady na prořezávky v hustých náletových mlazinách jsou dobrou cenou za všechny výhody takového hospodaření.

■ **Porosty Belcredi byly při přebírání téměř smrkovými monokulturami s nepatrným zastoupením buku a téměř nulovým zastoupením dalších dřevin. Jaká je druhová situace dnes a kde vidíte cílový stav?**

Co nového v Pro Silva Europe

Hnutí Pro Silva Europe (www.prosilvaeurope.org) zaznamenalo v letech 2012–2013 další rozšíření svého vlivu – standardně začala fungovat první pobočka mimo Evropu – Pro Silva USA, která sdružuje šest států na severovýchodě USA, které historicky označujeme souhrnným názvem New England (Connecticut, Maine, Massachusetts, New Hampshire, Rhode Island, Vermont). Zdejší majitelé a správci smíšených temperátních lesů se rozhodli opustit velkoplošné holosečné hospodaření a spojit jemnější způsoby hospodaření se systematickou péčí o krajinu jako celek – počín hodný obdivu, zejména proto, že je iniciativou vlastníků, a navíc v zemi, kde posvátné evropské slovo „dotace“ moc neznají.

Taktéž se plnohodnotně rozběhla činnost pobočky Pro Silva v Lucembursku (www.prosilva.lu) a kontinentální Evropa je až na výjimku Polska a některých balkánských zemí pokryta sítí standardních poboček. Rozvoj činnosti a větší vliv v Evropské komise, IUCN a dalších organizací zřejmě způsobil i první případy zneužití značky Pro Silva – kdy název byl zneužit firmami, zaštiťujícími se (pochopitelně neoprávněně) vhodností vyráběných produktů pro přírodě blízké hospodaření. Dva proběhnuvší případy vedly k registraci právní ochrany názvu organizace u správního soudu ve Štrasburku.

Pro Silva Europa na svém zasedání v La Ferté Bernard (2012) schválila finální verzi dvou nových dokumentů www.prosilvaeurope.org/node/63: „Forest management consistent with the efficient use of energy“ a „Contribution to EU Green Paper on Forest Protection 2010 – Preparing for Climate Change“. Oba materiály na sebe navazují a jistým způsobem se doplňují. V prvním z nich je představen a vysvětlen benefit přírodě blízkého hospodaření pro vázání CO₂ i energetická role dřeva pro budoucnost. Užitím principů ProSilva v lesním hospodářství se omezuje až minimalizuje množství přídatné energie spojené

zejména s umělou obnovou a poté výchovou porostů obecně – tím je velmi sníženo množství emitovaného CO₂ do ovzduší při provozu lesnické techniky. Dále je přírodě blízké hospodaření zaměřeno na zvýšený podíl produkce hodnotnějších sortimentů (což nemusí nutně znamenat větší objem vyprodukovaného dříví), které jsou využívány jako trvanlivé zdroje (nábytek, dřevostavby) a dlouhodobě váží CO₂. Při absenci těžké lesnické techniky a selektivním výběru stromů nedochází k plošnému poškození a hutnění půdy a také nedochází k jejímu plošnému vystavení přímému slunečnímu záření – zejména humusová vrstva tedy plnohodnotně funguje a její kapacita pro vázání CO₂ není snížena jako u holosečného hospodaření. Z pohledu klimatické změny je zdůrazněna zvýšená genetická variabilita smíšených lesů, obnovovaných výhradně přírodními procesy (bez přenosu sadebního materiálu apod.), a tudíž i zvýšená adaptabilita lesních porostů obhospodařovaných podle principů ProSilva vůči silnějším a náhodnějším disturbancím.

Aktuálně jsou také dostupné upravené zásady ProSilva (www.prosilvaeurope.org/node/36) – základní programový dokument hnutí, přijatý při jeho založení a postupně doplňovaný a aktualizovaný s nově se vynořujícími otázkami evropského (a dnes i severoamerického) lesnictví. Hnutí Pro Silva, odvolávající se na komplexnější využití přírodních procesů v lesním hospodářství, tímto aktivně a aktuálně reaguje nejenom na klimatickou změnu, ale na změny existencí podmínek lesnictví obecně.

Tomáš Vrška
předseda Pro Silva Bohemica
www.prosilvabohemica.cz

Po dvaceti letech přestaveb SM monokultur došlo k prudkému nárůstu podílu MZD v 1. a 2. věkovém stupni. Zcela převažujícími dřevinami v kategorii MZD je JD a BK. Jen výjimečně je vysazován i KL, JS a JL. Na našem majetku se nacházejí porosty starší 130 let, ve kterých je zastoupen BK i více než 30 %. Tento BK se při vhodné péči začal zmlazovat a nyní převažuje zmlazení BK nad jeho výsadbou. JD se bohužel zmlazuje jen výjimečně, neboť starých, plodících jedlí je u nás již jen pár desítek. Během uplynulých 2 decenií jsme téměř všechny porosty v mýtném věku prošli přípravnou sečí a vnesli do nich v předsunutých obnovních prvcích JD a BK. Cílem je, aby další obnova těchto porostů probíhala již přirozeným zmlazením smrku i jiných dřevin (zejména BK, MD, KL), a pokud se zmlazení nezdaří, nevyhýbáme se ani holým sečím menších výměr. V současnosti je v 1. a 2. věko-

Základní údaje o LHC Belcredi – Jimramov (dle LHP s platností od 1. 1. 2013)

Lesní pozemky

Katastrální území	Porostní půda (ha)	Bezlesí (ha)	Jiné pozemky (ha)
Borovnice u Jimramova	375,37	1,53	4,30
Javorek	0,54	0	0
Krásné nad Svratkou	555,20	1,33	4,73
Nový Jimramov	218,28	0,58	5,59
Podlesí u Sněžného	1,12	0	0,37
LHC celkem	1 150,51	3,44	14,99

Kategorizace lesa

Les hospodářský (ha)	Les zvláštního určení (ha)		Les ochranný (ha)
	§ 8 odst. 2, písm a) I. zóna CHKO, ZCHU - PP	§ 8 odst. 2, písm f) Genová základna pro BK	
1 021,02	41,65	87,84	0

vém stupni zastoupena JD asi 18 % a BK 29 %. Toto vysoké číslo je dáno tím, že obnovní prvky zalesněné ze 100 % MZD byly do mýtných porostů vnášeny přednostně. V dalším období by se měl více uplatňovat SM tak, aby při úplném obno-

vení starého porostu byl podíl MZD splněn v té výši, jak to vyžaduje platná vyhláška. Cílový stav obnovovaného porostu je asi takový, že hlavní dřevinou je SM (cca 70 %), MZD - BK a JD (celkem 25 %), MD (5%) a vtroušeně pak KL, JS, JL, BO a na silněji podmáčených půdách OL. Pro krásu lesa a také zvýšení úživnosti pro zvěř vysazujeme na vhodných místech aleje či skupinky jírovců, dubů, třešní ptačích a jiných plodonosných dřevin.

■ **Máte téměř 20leté zkušenosti. Které principy přestaveb porostů se vám osvědčily, a které naopak nedopadly podle vašich představ?**

Mým velkým štěstím je, že jsem přišel na LHC Belcredi-Jimramov ve svých 30 letech a je mi dopřáno se svěřeným lesem pracovat opravdu dlouhou dobu. Přesto za svůj aktivní věk mohu přeměny našich lesů pouze nastartovat, neboť změna hospodaření z holosečného na přírodě blízké je běh na velmi dlouhou trať. Vždyť SM zmlazení v porostech, kde jsme v 90. letech prováděli naše první clonné seče, dnes dorůstá sotva po pas. Naše hospodaření je výsledkem vlastních pokusů a omylů a to, co se osvědčilo u nás, nemusí fungovat v jiných podmínkách. Přesto bych si dovolil uvést pár snad všeobecně platných principů: Lesní hospodář musí cítit ve svém konání podporu vlastníka lesa. Musí si pro své snažení získat dobré spolupracovníky a dokázat jim vysvětlit, proč některé technologie a pracovní postupy děláme jinak, než je běžné. V mnoha případech musí umět přiznat, že se zmylil, a vymyslet lepší postupy. A snad jeden praktický poznatek: čím větší výměru má obnovovaný porost, tím dříve je třeba do něj začít vnášet MZD a ostatní dřeviny.

Rozvinuté podrostní smrkové hospodářství.

■ **Jaké jsou hlavní rozdíly mezi vaším přístupem a běžným hospodařením podle věkových tříd?**

Nutno říct, že náš les je stále a ještě dlouho bude lesem věkových tříd, i když se stále pokročilejším podrobným hospodářstvím dochází k prolínání více porostních etází na jedné ploše. Zásadní rozdíl mezi naším hospodářstvím a tradičním pojetím lesa věkových tříd je asi v tom, že u nás neznáme pojem „přestárlý porost“. Při navrhování obnovních těžeb posuzujeme porosty podle kvality a vitality jednotlivých stromů, nikoliv podle věku. Máme tu porosty starší 160 let, které jsou plně zakmeněné, plodící a při vhodných zásazích se zde dostavuje přirozené zmlazení. S obnovou těchto porostů nespěcháme. Naopak porosty podstatně mladší, které jsou ve špatném zdravotním stavu, obnovujeme urychleně.

■ **Podmínkou druhových změn porostu jsou únosné stavy zvěře. Daří se vám zajistit rovnováhu mezi stavy zvěře a stavem lesa, aby bylo možné využívat přirozenou obnovu i bez nutnosti oplocování?**

Stavy zvěře jsou zajisté jedním z hlavních faktorů ovlivňujících úspěch přeměny lesa. Od roku 2003 hospodaříme ve vlastní režii v jedné honitbě vlastní (cca 700 ha) a jedné společenstevní (1 130 ha). Na našem majetku se v 70. a 80. letech vyskytovala běžně zvěř vysoká, což je znát na porostech starých kolem 70 let. Pak došlo k drastickému snížení jejich stavů a dnes se u nás zvěř vysoká zdržuje jen sporadicky a škody nedělá. Hlavní zvěří je zvěř srnčí a jako všude, stále rostou i stavy zvěře černé. V 90. letech minulého století byly stavy srnčí zvěře neúnosně vysoké, a zejména poměr pohlaví byl zhruba 1:4 ve prospěch srn. Po 10 letech vlastního mysliveckého hospodaření se nám podařilo dostat stavy srnčí zvěře na únosnou úroveň (i díky tvrdé zimě 2005/6), a zejména upravit poměr pohlaví téměř na 1:1. V současnosti nemusíme ve větší části majetku oplcovat staré BK a nálet bez problémů odrůstá. Výsadby BK, a zejména JD však zatím bez oplacení pěstovat nelze. Pro zlepšení účinnosti honiteb jsme založili 7 zvěřních políček, 1 okusovou plochu, a významnou roli hrají i již zajištěné a odplocené mlaziny MZD. Stále však platí pravidlo předchozích generací lesníků: Nejlepší ochranou proti škodám zvěří je dobře nastřelená kulovnice.

Zmlazení BK ve fázi mlaziny po odplocení.

■ **Spravované porosty leží v CHKO Žďárské vrchy, jak se daří spolupráce s orgánem ochrany přírody a jaké jsou konkrétní výstupy a benefity?**

Celý LHC Belcredi – Jimramov leží v CHKO Žďárské vrchy. Na majetku jsou jako les zvl. určené vylišeny 2 přírodní památky a 3 první zóny CHKO. Lze s uspokojením říci, že s ochranáři máme velmi dobré vztahy a žádné vážnější spory neřešíme. Naopak, na oplcování MZD v I. a II. zóně dostáváme každoročně dotaci v potěšitelné výši.

■ **Na exkurzi mne mimo jiné zaujalo i to, že jste nerezignovali na sociální funkci správce lesního majetku a snažíte se využívat v maximální míře lokální životnostníky. Jaké jsou vaše průměrné náklady na běžné lesnické činnosti? V čem se vám tento přístup vrací v pozitivním, ale i negativním slova smyslu?**

Na našem majetku vykonávají dělnické práce téměř ze 100 % OSVČ z blízkého okolí. Jsou odměňováni podle nasmlouva-

Jedlový kotlík po odplocení, doupný buk ponechaný k přirozenému rozpadu.

ných úkolových sazeb a cena práce kopíruje přibližně ceny v blízkém okolí. Výhody tohoto systému jsou, aspoň doufám, oboustranné. Tito lidé mají práci v blízkosti svého bydliště a většinou je práce i baví. Pro nás má velký význam skutečnost, že dělníci znají perfektně náš les, vědí přesně, co od nich chceme, a starají se na pracovišti o vše od těžby přes úklid klestu, zalesnění až po péči o kulturu. Obvykle jsou na výsledky své práce i trochu hrdí. Myslím, že tento systém snad ani žádná negativa nemá, neboť co by se snad ušetřilo zaměstnáním lidí cizích, popř. cizinců, to se musí vynaložit zpět tím, že se jim musí technický personál mnohem více věnovat a stále něco vysvětlovat a kontrolovat.

Děkuji za odpovědi (24. 6. 2013)

Jan Přihoda

Foto: Jan Přihoda